

УДК 81'255:811.112.2'367.635

**ЧАСТКА MAL НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ТА
НАВЧАННЯ РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ***О. І. Кучма (м. Київ)*o_kuchma@ukr.netкандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

*В статті аналізуються функції частки **mal** німецької мови у типових для неї мовленнєвих актах, а також можливі причини її появи у нетиповому контексті розповідного речення. Знайдені в українських перекладах вербальні відповідники частки виходять далеко за межі представлених у двомовних словниках, що вказує на необхідність доповнення словникових статей (префікси дієслів доконаного виду та комбіновані словесні відповідники у них відсутні). В статті представлені результати експерименту з виявлення готовності студентів на просунутому рівні вивчення німецької мови вживати частку **mal** в типових контекстах, які корелюють з даними про наявність чи відсутність будь-яких відповідників частки в перекладах українською мовою. Очевидно, що емоційно-експресивні частки, попри посилення уваги до них у сучасних підручниках та навчальному процесі в цілому, і досі є викликом як при опануванні ними, так і при передачі їхніх нюансів засобами української мови.*

*Ключові слова: емоційно-експресивна частка **mal**, спонукальний мовленнєвий акт, ввічливість, відповідник, нетиповий контекст.*

**ЧАСТИЦА MAL НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА КАК ПРОБЛЕМА ПЕРЕВОДА И
ОБУЧЕНИЯ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ***О. И. Кучма (г. Киев, Украина)*o_kuchma@ukr.netкандидат филологических наук, доцент кафедры германской филологии Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

*В статье анализируются функции частицы **mal** в немецком языке в типичных для неё речевых актах, а также возможные причины её появления в нетипичном контексте повествовательного предложения. Обнаруженные в украинских переводах вербальные эквиваленты частицы выходят далеко за пределы представленных в немецко-украинских словарях, что указывает на необходимость дополнения словарных*

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnoho movlennja]© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

*статей (приставки глаголов совершенного вида и комбинированные вербальные эквиваленты в них отсутствуют). В статье представлены результаты эксперимента по изучению готовности студентов на продвинутом уровне владения немецким языком употреблять частицу **mal** в типичных для неё контекстах, которые коррелируют с данными о наличии или отсутствии каких-либо эквивалентов частицы в переводах на украинский язык. Очевидно, что эмоционально-экспрессивные частицы, несмотря на усиление внимания к ним в современных учебниках и в целом в учебном процессе, до сих пор являются вызовом как в обучении, так и при передаче их нюансов средствами украинского языка.*

*Ключевые слова: эмоционально-экспрессивная частица **mal**, побудительный речевой акт, вежливость, эквивалент, нетипичный контекст.*

PARTICLE MAL IN GERMAN AS TRANSLATION AND DIDACTIC PROBLEM

O. I. Kuchma (Kyiv, Ukraine)
o_kuchma@ukr.net

PhD (Philology), Associate professor of German Philology Department, Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

*In this article, functions of the German modal particle **mal** in its usual speech acts and the reasons of its use in the unusual context of the affirmative sentence are analysed. The article presents the real equivalents of the German particle found in the Ukrainian translations, which are not yet represented in German-Ukrainian dictionaries (prefixes of the perfective verbs and complex verbal equivalents). The results of the experiment, aimed to reveal the capability of the advanced German students to use this particle, correspond with those of the translation study about the verbal equivalents of the particle **mal** in Ukrainian texts. This means, that the German modal particles still are a challenge for those studying German and translating into Ukrainian, even though the modern German text books and didactics pay more attention to conversational style.*

*Keywords: modal particle **mal**, persuasive speech act, politeness, equivalent, unusual context.*

Вступ

На сьогоднішні день накопичено досить великий обсяг теоретичних знань про значення та функції емоційно-експресивних часток (далі: ЕЕЧ) німецької мови (А. Burkhardt, М. Dalmas, D. Franck, G. Helbig, E. Hentschel, M. Thurmair, Н. Weydt, А.Т. Кривоносов, В.Н. Башинский та ін.), про їхні відповідники у інших мовах

© Кучма О. І. [Кучма О. І.] o_kuchma@ukr.net

Частина *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 (PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY)

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

(Ch. Beerboom, W. Bublitz, J. Dahl, Ch. Helling, A. Kärnä, M. Nekula, R. Rathmayr, L. Zybatow, О. Кучма та ін.) та проблемах дидактизації ЕЕЧ у навчанні німецької як іноземної мови (В. Cheon-Kostrzewa/F. Kostrzewa, Th. Harden/D. Rösler, E. Hentschel, W. Kötz, Н. Weydt, А. Торопова, О. Кучма). Підсумки 40-річного дослідження знайшли свою оцінку в збірнику праць „40 Jahre Partikelforschung“ [16]. Створенню фактично нової галузі досліджень посприяв т. зв. “прагматичний поворот” у лінгвістиці, починаючи з 80-их років минулого століття, в результаті якого досліджувана нами група часток докорінно змінила свій статус зі “слова-заповнювача” [8; 7], яке “часто не перекладається” [1], на статус “індикатора ілокуції” висловлювання [6] та була визнана важливим інструментом планування та керування перебігом інтеракції [9; 10; 15]. Саме цим пояснюється важливість доцільного вживання емоційно-експресивних часток не-носіями мови, які прагнуть досягнути природнього звучання свого мовлення німецькою мовою.

Позитивним результатом накопичення різноманітних знань про частки можна вважати включення здобутків функціонально орієнтованих досліджень до словників, у першу чергу одномовних тлумачних [11], в яких уже чітко проводиться розмежування між часткою та її омонімом, описуються відмінності у вживанні окремих варіантів самої частки (комунікативний тип висловлювання, наголошеність-ненаголошеність, інтонація тощо). На жаль, у сучасних німецько-українських словниках відомості про частки ще не зазнали якихось суттєвих змін чи доповнень порівняно з 60-80-ми роками минулого століття (пор. [4; 5]).

Іншим позитивним наслідком вивчення часток стала їхня присутність у підручниках, тренування у навчальних діалогах, в т. ч. уже на початковому рівні навчання (напр. Menschen, Schritte International, Themen Neu вид-ва Hueber тощо), а також систематизація знань про вживання часток на більш високому рівні володіння німецькою мовою (кінець рівня B1, напр. EM-Brückenkurs).

Однак, на практичному оволодінні емоційно-експресивними частками не-носіями німецької мови ці результати не позначилися відчутним чином, звичайні спостереження свідчать про те, що в навчальних ситуаціях частки трапляються у мовленні студентів, які не мали досвіду тривалого перебування в німецькомовному середовищі, дуже рідко. З іншого боку спостерігається відсутність відповідників ЕЕЧ в українських перекладах художньої літератури. Саме цими фактами пояснюється **актуальність** цього дослідження.

Об’єктом дослідження у цій статті не випадково стала ЕЕЧ *mal*, на перший погляд така знайома і проста, яку не-носії легко ідентифікують у чужому, однак далеко не завжди вживають у власному висловлюванні. За частотністю вживання носіями німецької мови у стилізованих діалогах літературного мовлення частка *mal*

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnogo movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

посідає четверте місце після *doch, denn, ja* (пор. [3, с. 203]), в повсякденному мовленні, очевидно, трапляється ще частіше, що можна пояснити, виходячи з т. зв. “теорії ввічливості” [14, с. 194]: глобальним завданням частки є надання більш ввічливого, м’якого характеру директивним мовленнєвим актам.

Предметом дослідження є функції ЕЕЧ *mal* в першу чергу в типовому для неї контексті спонукального речення та його парафразах, а також в нетиповому контексті розповідного речення, з погляду наявності відповідників в українських перекладах та вживання у мовленні тими, хто вивчає німецьку мову.

Мета дослідження полягає у виявленні причини її вживання у нетиповому контексті розповідного речення у сучасному мовленні, а також причини відсутності частки у мовленні студентів та в українських перекладах.

Матеріалом для аналізу слугували фрагменти текстів сучасної німецької літератури та їхні переклади, а також роботи-анкети студентів-бакалаврів, які вивчають німецьку мову як першу іноземну.

Методи дослідження відповідали поставленій меті та особливостям аналізованого матеріалу: для виявлення засобів для відтворення функцій частки в перекладі слугували методи *перекладознавчого* та *контекстуального* аналізу, для дослідження мовлення студентів – метод *анкетування* інформантів.

Наукова новизна дослідження полягає у отриманні нових результатів на основі власного перекладознавчого дослідження емпіричного матеріалу та міні-експерименту з вивчення навичок студентів у вживанні аналізованої частки у різних типах мовленнєвих актів.

Основний зміст

Що ж відомо на сьогодні про ЕЕЧ *mal*, її відповідники в українській мові і чому нею нехтують у своєму мовленні не-носії німецької мови?

Перш, ніж перейти до опису властивостей частки, нагадаємо, що ЕЕЧ взагалі вважають факультативним елементом речення, відсутність якого може врівноважитися відповідною інтонацією. Вони знаходяться в частині речення після дієслова в особовій формі і не можуть самостійно перебувати на початку речення. Це, як правило, короткі ненаголошені слова, до яких не можна поставити запитання чи вжити їх як відповідь на запитання. Це вторинні утворення, які мають омоніми в інших частинах мови, розмежування з якими іноді буває провести складно, що призводить зокрема у друкованому тексті до неправильного розуміння і, як показало наше дослідження, до неточного перекладу висловлювання [3].

Загальне значення ЕЕЧ *mal* впливає зі значення прислівника-омоніма в реченні типу „*Hast du das schon mal* (=“колись” / ”якось”) *gehört?*“. Як і переважна більшість ЕЕЧ вона ненаголошена, стоїть завжди в середині речення після змінюваного

© Кучма О. І. [Кучма О. И.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

дієслова. На відміну від своїх омонімів (вище названого прислівника та сполучника у виразах типу „2 *mal* 2“ ЕЕЧ пов'язана з мовленнєвим актом спонування та вживається у двох комунікативних типах висловлювання: у власне спонукальному реченні („*Komm mal₁ her!*“) та в загальному питанні з ілокутивним відтінком спонування („*Kann ich mal₂ das Buch haben?*“). ЕЕЧ *mal* вказує на якусь одноразову, не довготривалу дію, яка не вимагає особливих зусиль. Частина пом'якшує спонування до прохання, висловлювання з нею звучить привітніше та природніше, пор. [12, с. 175–177].

Mal₁ вимагає від слухача виконання певної дії, одночасно заохочуючи до неї, не ставлячи при цьому умов чи часових обмежень. В усній комунікації *mal₁* стала в певних контекстах мовною нормою ввічливості, а отже неодмінним атрибутом комунікативного типу висловлювання („*Sag mal!*“ „*Hör mal zu!*“ „*Erlauben Sie mal!*“ та ін.), що суперечить твердженням дослідників про факультативність вживання ЕЕЧ, на що вказував ще Г. Гельбіг [12, с. 176].

В так само конвенціоналізованих виразах з відтінком погрози („*Du kannst mal dran riechen!*“, „*Du kannst mich mal!*“, „*Der kann mir mal im Mondschein begegnen!*“) або здивування („*Sieh mal einer an!*“) ЕЕЧ є теж обов'язковим елементом конструкції.

Якщо спонування виражається інфінітивом: „*Mal sehen, was es heute im Fernsehen gibt*“ („*mal her sehen!*“, „*mal her hören!*“) з часткою на першому місці, це не свідчать про можливість вживання частки на початку речення, оскільки такі висловлювання є лише еліпсами від повного речення: „*Wollen wir mal sehen, ...*“, „*Kannst du mal herhören!*“. Це підтверджує висновок про місце розташування часток у реченні, в першу чергу ядерних, односкладових.

Регіональним варіантом *mal₁* є північнонімецька ЕЕЧ *man*, яку не слід плутати з омонімічним неозначено-особовим займенником, пор. [12, с. 177].

Лексичними відповідниками *mal₁* у двомовних словниках, напр. [5, с. 205], є підсилювально-видільна частка *-но*, видільна *лиш*. Однак, наше дослідження показує, що формотворча частка *-но* трапляється у перекладах рідко (лише у біля 8 % контекстів), та й то здебільшого у сполученнях з іншими частками (*-но ... хоч, а ... -но*):

„*Lass dich mal ansehen, Mädchen. Wo hast du die Zöpfe? Sie standen dir auch gut.*“ [19, с. 240]

– *Дай-но я хоч роздивлюся на тебе. А де твої коси? Вони тобі личили* [там само, с. 238].

Дещо частіше в перекладах знаходимо дієслова з різними префіксами (11 %), в т. ч. у поєднанні з часткою *-но*: *по-*, *при-*, *з-*, *с-*: „*постій-но*“, „*послухай-но*“, „*погляньте-но*“, „*присвіти*“, „*з'їж*“, „*спробуй*“ і т. п.), які супроводжують

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovного movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

спонування доброзичливим, схвальним тоном, заохочують слухача до певної одноразової, короткострокової дії.

Наведені вище приклади свідчать про те, що “відтінювальна” функція частки українською мовою передається морфологічними засобами, в першу чергу дієслівними префіксами.

Якщо спонування наполегливе або супроводжується докором, в перекладі знаходимо “подвійне” спонування:

- шляхом повторення дієслова або його синоніма:

„*Lies das mal*“ [18, с. 382] – „*Читай, читай*“ [там само, с. 343].

„*Aber sieh dich mal um ...*“ [18, с. 217] – „*А ти розплющ очі та подивись кругом ...*“ [там само, с. 193]

„*Hol sie mal vom Zug ab ...*“ [19, с. 246] – „*пиди й приведи їх з вокзалу*“ [там само, с. 244].

„*Nun finde ihn mal im Dunkeln ...*“ [17, с. 253] – „*Спробуй-но знайди його тепер у темряві ...*“ [там само, с. 237];

- або підсиленням певного члена речення за допомогою вищого ступеня порівняння прикметника чи прислівника: „*Daraus misch mal was Gutes!*“ [20, с. 161] – „*Вари каву, та міцнішу*“ [там само, с. 134].

„*Jens, du solltest dir mal die Augen reiben.*“ [18, с. 304] – „*Єнсе, протри краще очі*“ [там само, с. 271]

При особливому емоційному підкресленні спонування у перекладі з’являються підсилювальні ЕЕЧ *лише / лишень / тільки, і* або видільна частка *хоч (би)*, сполучення підсилювально-видільних *От і ... , Так ось ...* та спонукальна *Ну, ...* на початку речення (14 %):

„*Da er schon angefangen hatte, legte er zornig los: Stell dir mal vor, in einer Stadt im Westen hätt es ein junger Arbeiter durchgesetzt, soundso viele Prüfungen zu bestehen.*“ [20, с. 302]

Та почавши вже розмову він гнівно провадив далі:

– *Ти собі лишень уяви: якби на Заході молодий робітник склав стільки екзаменів.* [250]

Цікаво, що в перекладах конвенціоналізованих виразів типу „*wart (erst) mal ab*“, „*hör mal*“, „*sag mal*“, „*mal sehen*“ відсутні які б то не були лексичні засоби у функції ЕЕЧ *mal*. Ті з них, що мають сильне емоційне забарвлення (типу „*Die können mich mal ...*“) і сприймаються як фразеологізми, перекладаються сталими виразами відповідного забарвлення:

„*Die können mich mal ...*“, *sagte er grob auf Wunderlichs Frage, ob er nicht zur Nacht abpfeifen wolle* [17, с. 340).

© Кучма О. І. [Кучма О. І.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

– *A, нехай воно западеться*, – різко відповів він на запитання Вундерліха, чи даватиме він сьогодні свисток на ніч [там само, с. 308].

Спонування у формі ввічливої поради передається умовним способом дієслова: „... *streng du dich mal ein bisschen an*“ [20, с. 204] – „*слід би трохи піднатужитись*” [там само, с. 170] або непрямым запитанням: „*Geh mal ins Kleine Lager und erkundige dich ...*“ [17, с. 290] – „*А чи не піти б тобі в Малий табір та й довідатися ...*” [там само, с. 249]. Але така підкреслена ввічливість у мові перекладу сприймається іноді як надлишкова або й не зовсім доречна (зокрема в останньому реченні, у мові арештантів). Вимовлена з відповідною інтонацією чи виразом обличчя, така порада має відтінок глузування.

Все наведене вище свідчить про наявність в українській мові багаті палітри засобів – морфологічних, лексичних, граматичних та фразеологічних – для відтворення конотацій висловлювань з ЕЕЧ *mal*.

Однак, майже у половині досліджуваних перекладів фрагментів текстів з ЕЕЧ *mal*₁ у спонукальних реченнях відсутні які б то не були засоби емоційності. Іноді такий підхід пояснюється нехтуванням засобами емоційності в перекладі, іноді – високою частотністю вживання, що наче б то позбавляє вислів емоційності. В усякому разі, така тенденція в перекладі стосується і інших досліджених частотних ЕЕЧ.

Сприйняття висловів з ЕЕЧ *mal* як мовної норми (фонетичної, синтаксичної), сприйняття на слух частки разом із дієсловом як одного „фонетичного слова“ (термін А. Кривоносова) може пояснити наявність серед відповідників в українській мові саме формотворчих елементів: дієслівних префіксів (*но-*, *з-*, *при-*) та часток (*-но*, *-бо*) або ж відсутність взагалі якихось лексичних відповідників. Характерно, що більшість цих дієслівних префіксів утворює дієслова, які перекладаються українською мовою дієсловами доконаного виду.

*Mal*₂ надає загальному питанню характеру вимоги, як і *mal*₁ модифікує цю вимогу до прохання, в якому партнер розпізнає установку мовця на отримання позитивної відповіді чи реакції. Цей варіант частки трапляється значно рідше, ніж перший (у корпусі лише 6 разів, тоді коли перший варіант – 148).

Як правило, висловлювання у перекладах теж є загальним питанням, дієслово одержує префікс, який – як і у випадку з *mal*₁ – спонукає до простої, нетривалої дії (“*поговорити*”, “*побачимось*”, “*подзвонити*”). У контексті загального питання цей варіант частки іноді сприймають за однойменний прислівник, про що свідчать такі відповідники прислівника у перекладі: *ще раз, коли-небудь, хоч раз* (пор. *mal*₁). Однак, ці вирази змінюють ілокутивний характер висловлювання: замість прохання – запитання про дозвіл. Дитина, яка мріє про море, просить повезти її *ще* до нього, а в

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovного movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

перекладі вона хоче “*ще раз* поїхати”, тобто відбулося, по-перше, звуження значення, а по-друге, висловлювання втратило відтінок легкості, невимушеності оригіналу:

„*Kann ich mal wieder ans Meer?*“ [20, с. 396].

– Можна мені *ще раз* поїхати на море? [там само, с. 328]

А от підсилювально-видільна частка *ще*, на відміну від прислівника *ще раз*, не має обмежувального характеру, означає щось додаткове, майбутнє:

„*Das ist schon Krempen. Sehen wir uns mal?*“ [19, с. 13]

– Ось і Кремпен. Ми *ще* побачимось? [там само, с. 11]

Відповідником загального питання-прохання може бути і спонукальне речення, у якому дієслово в наказовому способі модифікується, як і у *mal*₁, формотворчою часткою – *но*:

„*Kommst du mal mit 'raus?*“ [17, с. 28]

– Вийди-но зі мною на хвилинку [там само, с. 25].

Отже, обидва варіанти частки мають однакові відповідники в українській, лише один специфічний – підсилювально-видільну частку *ще*, яка в спонукальному реченні у такій функції неможлива.

Г. Гельбіг [12, с. 175–176] та М. Турмаір [6, с. 184] вважали, що ЕЕЧ *mal* вживається лише у спонукальних реченнях (і лише в тих розповідних реченнях, які є їхньою парафразою: „*Du musst mal zum Arzt gehen*“, „*Er sollte uns jetzt mal die Frage beantworten*“), а також у загальному питанні, яке інтерпретується як спонукування. Тобто, вживання *mal* обмежується директивними мовленнєвими актами. Тоді як пояснити її присутність у розповідних реченнях, які є здебільшого сталими, метафоричними висловами без відтінку спонукування: “*Ich muss mal ...*” (коли йдуть до туалету), „*Ich pack es dann mal*“ (коли хтось іде геть), “*Dort raucht's mal wieder*” (коли хтось свариться)? Або в риторичних запитаннях з порядком слів розповідного речення з відтінком докору: „*Du schiebst wieder mal eine ruhige Kugel, ja?*“ (коли хтось не поспішає до роботи, ледарює).

Швидше за все, можна допустити поширення вживання *mal*₂ на два комунікативні типи речень для надання їм відтінку невимушеності, ввічливості, очікування мовцем розуміння з боку слухача. Тут знову можна послатися на згадувану вище теорію ввічливості.

Висновки

Для виявлення рівня готовності не-носіїв німецької мови вживати частку *mal* у власному мовленні, групі студентів магістратури, які не вивчали мову в німецькомовному середовищі, було запропоновано 10 типових для частки *mal* ситуацій, у яких вони мали сформулювати своє висловлювання. Очікувані результати (46 %) з ЕЕЧ *mal* були отримані лише в ситуаціях, в яких вживаються

© Кучма О. І. [Кучма О. І.] o_kuchma@ukr.net

Частка *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблеми переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

конвенціоаналізовані фрази: *Ich muss mal ...*, *Komm mal ...*, *Hör mal zu ...*. Це є дуже важливою характеристикою соціолінгвістичної компетенції студентів, оскільки імперативи без *mal* в усному мовленні несуть для носіїв німецької мови відтінок непривітності чи нетерпіння, або ж сприймаються як спонукання до тривалої дії („*Sei aufmerksam!*“), пор. [13, с. 111].

У нетипових для не-носіїв мови контекстах погрози або гніву (типу „*Sakrament noch mal!*“ чи „*Du kannst mich mal!*“) студенти не змогли сформулювати жодного варіанту вислову, що можна пояснити відсутністю у навчальному процесі / підручнику ситуацій, у яких вживаються подібні фрази. Рідко (23 % прикладів) студенти вживають цю частку в проханнях, хоч цей комунікативний тип речення тренується в усіх сучасних підручниках („*Gib mir mal ...!*, *Schreib mir mal ...!*, *Könntest du mir mal 10 Euro leihen?*). Можна припустити вплив рідної мови, в якій відсутній схожий засіб вираження ввічливості, що може бути також поясненням відсутності у перекладах лексичних відповідників німецької частки. Для навчального процесу це означає, що крім вирішення суто лінгвістичних завдань, слід більше уваги приділяти соціолінгвістичній та соціокультурній компетенції студентів-філологів та перекладачів, розвивати відчуття ситуацій, в яких носії німецької мови очікують певну частку.

Перспективи подальших наукових розвідок

Подальші наукові дослідження ЕЕЧ повинні бути спрямовані перш за все на вироблення методики відображення лексичних та інших відповідників німецьких ЕЕЧ в двомовних словниках. Оскільки, як видно з нашого матеріалу, їх може бути велика кількість, яку нереально вмістити в ту чи іншу словникову статтю, повинні бути сформульовані певні схеми чи опції перекладу, напр., в різних типах комунікативних актів. По друге, в методиці викладання німецької мови як іноземної спиратися на ситуацію мовлення, в якій очікується та чи інша частка, тобто на основі співставлення поведінки мовців (німців та українців) у конкретній ситуації мовлення розвивати відчуття того, яку роль відіграє в ній та чи інша емоційно-експресивна частка.

Література

1. *Большой немецко-русский словарь* : в 2 т. / под рук. проф. О. И. Москальской. – М. : Советская энциклопедия, 1969. – Т. 2. – 680 с.
2. *Кривонос А.Т.* Система неизменяемых классов слов (На материале нем. яз.) / под ред. Н. А. Тороповой. – Саратов : Саратов. ун-т, 1974. – 118 с.
3. *Кучма О. І.* Німецькі емоційно-експресивні частки та їх відтворення українською мовою : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Ольга Іванівна Кучма. – К., 2004. – 214 с.

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy jak problema perekladu ta navchannja rozmovnogo movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

4. *Німецько-український* словник / [укл. В. М. Лещинська, О. Г. Мазний, К. М. Сільвестрова]. – К. : Радянська школа, 1959. – 1053 с.
5. *Новий німецько-український* українсько-німецький словник / ред. Е. І. Лисенко. – К. : А.С.К., 2002. – 1023 с.
6. *Thurmair M.* Modalpartikeln und ihre Kombinationen / Maria Thurmair. – Tübingen : Niemeyer, 1989. – 329 S.
7. *Шмидт И. А.* Лингвостилистическая характеристика двух групп информационно усиливающих и информационно избыточных слов и оборотов (Färbewörter und Flickwörter) в современной немецкой устной речи : автореф. дис.на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / И. А. Шмидт ; Рижск. гос. у-нт. – Рига, 1969. – 17 с.
8. *Adler H. G.* Füllwörter / H. G. Adler // Muttersprache. – 1964. – Heft 2. – S. 52–55.
9. *Baunebjerg G.* Partikelwörterbuch Deutsch-Dänisch, Dänisch – Deutsch / G. Baunebjerg, M. Wesemann // Weydt H. (Hrsg.). Partikeln und Interaktion. – Tübingen : Niemeyer, 1983. – S. 119–132.
10. *Burkhardt A.* Gesprächswörter / A. Burkhardt // W. Mentrup (Hg.) Konzepte zur Lexikographie. – Tübingen : Niemeyer, 1982. – S. 138–171.
11. *Großwörterbuch* Deutsch als Fremdsprache / Prof. Dr. D. Götz u.a. (Hg.) – Berlin u.a. : Langenscheidt KG, 1998. – 1216 S.
12. *Helbig G.* Lexikon deutscher Partikeln / Gerhard Helbig. – Leipzig : Enzyklopädie, 1988. – 258 S.
13. *Hentschel E.* Handbuch der deutschen Grammatik: 4., vollständig überarbeitete Auflage / Elke Hentschel, Harald Weydt. – Berlin / Boston : De Gruyter, 2013. – 473 S.
14. *Leech G. N.* Principles of Pragmatics / G. N. Leech. – London – N.Y. : Longman, 1983. – 250 p.
15. *Steinmüller U.* Akzeptabilität und Verständlichkeit – Zum Partikelgebrauch von Ausländern / U. Steinmüller // Weydt H. (Hg.) Partikeln im Deutschunterricht. Abtönungspartikeln für Lerner des Deutschen. – Heidelberg: Groos, 1981. – S. 137–149.
16. *40 Jahre Partikelforschung* / Th. Harden, E. Hentschel (Hrsg.) – Tübingen : Stauffenburgverlag Brigitte Narr GmbH. – 2010. – 359 S.

Джерельна база

17. *Apitz B.* Nackt unter Wölfen / Bruno Apitz ; [пер. з нім. Н. Гордієнко-Андріанова]. – Halle-Leipzig : Mitteldeutscher Verlag, 1968. – 437 S. (Укр. вид. : *Апіту Б.* Голий серед вовків. – К. : Дніпро, 1981. – 380 с.).
18. *Lenz S.* Deutschstunde / Siegfried Lenz ; [пер. з нім. Ол. Логвиненка]. – [Erstausgabe]. – Hamburg : Hoffmann und Campe, 1968. – 449 S. (Укр. вид. : *Ленц З.* Урок німецької. – К. : Радянський письменник. – 1976. – 445 с.).
19. *Otto H.* Zeit der Störche / Herbert Otto ; [пер. з нім В. Василюка]. – Berlin / Weimar : Aufbau-Verlag, 1979. – 266 S. (Укр. вид. : *Отто Г.* Пора лелек. – К. : Молодь, 1981. – 266 с.).
20. *Seghers A.* Das Vertrauen / Anna Seghers ; [пер. з нім. В. Василюк]. – Berlin / Weimar : Aufbauverlag, 1968. – 455 S. (Укр. вид. : *Зегерс А.* Довір'я. – К.: «Дніпро», 1977. – 383 с.).

© Кучма О. І. [Кучма О. І.] o_kuchma@ukr.net

Частина *mal* німецької мови як проблема перекладу та навчання розмовного мовлення (Українською) [**Частица *mal* немецкого языка как проблема перевода и обучения разговорной речи**] (На укр. яз.)

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVYSTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

References

1. *Bolshoy nemecko-russkiy slovar'* [Big German-Russian Dictionary]. 2 vol. Ed. O.I. Moskalskaja. Moscow. Sovjetskaja entsyklopedia Publ. Vol.2. 680 p.
2. Krivonosov A.T. *Sistema neizymenyayemykh klassov slov* [System of inflectiva]. (Na materiale nem. yaz.) Ed. N.A. Toropova. Saratov, Sarat. Univ., 1974. 118 p. (In Russian)
3. Kuchma O.I. *Nimecki emotsijno-ekspresyivni chastky ta jikh vidtvorennja ukrains'koyu movoyu*. Dokt. Diss. [German modal particles and their equivalents in Ukrainian. Doct Diss]. Kyiv, 2004. 214 p.
4. *Nimecko-ukrajinsky slovnyk* [German-Ukrainian Dictionary] Ed. V.M. Leshchyn's'ka, O.G. Mazny, K.M. Sil'vestrova. Kiev. Radyanska shkola Publ, 1959. 1053 p.
5. *Novyj nimecko-ukrajinsky slovnyk* [New German-Ukrainian Dictionary] Ed. E.I. Lysenko. Kyiv, A.C.K. Publ. 2002. 1023 p.
6. Thurmair M. *Modalpartikeln und ihre Kombinationen*. Tübingen: Niemeyer, 1989. 329 S.
7. Shmidt I.A. *Lingvo-stilisticheskaya kharakteristika dvukh grupp informacionno usilivayushchikh i informacionno izbytochnykh slov i oborotov (Färbewörter und Flickwörter) v sovremennoy nemeckoy ustnoy rechi*. Avtoreferat Dokt. Diss [Linguo-stylistic characteristics of two groups of intensifying and redundant words and expressions (Färbewörter und Flickwörter) in the modern spoken German. Abstr. Doct. Diss.]. Riga, 1969. 17 p.
8. Adler H. G. *Füllwörter // Muttersprache*. 1964. Heft 2. S. 52–55.
9. Baunebjerg G., Wesemann M. *Partikelwörterbuch Deutsch-Dänisch, Dänisch – Deutsch // Weydt H. (Hrsg.). Partikeln und Interaktion*. Tübingen.: Niemeyer, 1983. S.119-132.
10. Burkhardt A. *Gesprächswörter // W. Mentrup (Hg.) Konzepte zur Lexikographie*. – Tübingen, Niemeyer, 1982, S. 138–171.
11. *Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Prof. Dr. D. Götz u.a.(Hg.)*. Berlin u.a., Langenscheidt KG, 1998. 1216 S.
12. Helbig G. *Lexikon deutscher Partikeln*. Leipzig: Enzyklopädie, 1988. 258 S.
13. Hentschel E., Weydt H. *Handbuch der deutschen Grammatik: 4., vollständig überarbeitete Auflage*. Berlin/Boston, De Gruyter, 2013. 473 S.
14. Leech G. N. *Principles of Pragmatics*. London, N.Y., Longman, 1983. 250 p.
15. Steinmüller U. *Akzeptabilität und Verständlichkeit – Zum Partikelgebrauch von Ausländern // Weydt H. (Hg.) Partikeln im Deutschunterricht. Abtönungspartikeln für Lerner des Deutschen*. Heidelberg, Groos, 1981. S. 137–149.
16. *40 Jahre Partikelforschung // Ed. Th. Harden, E. Hentschel*. Tübingen, Stauffenburgverlag Brigitte Narr GmbH. 2010. 359 S.
17. Apitz B. *Nackt unter Wölfen*. Halle-Leipzig, Mitteldeutscher Verlag, 1968. 437 S. (Ukrainian translation N. Hordiyenko-Andrianova. *Holyi sered vovkiv*. Kyiv. Dnipro Publ. 1981. 380 p.).
18. Lenz S. *Deutschstunde*. Erstausgabe. Hamburg, Hoffmann und Campe, 1968. 449 S. (Ukrainian translation O. Lohvynenko. *Urok nimeckoyi*. Kyiv. Radyans'ky Pys'mennyk Publ. 1976. 445 p.).
19. Otto H. *Zeit der Störche*. Berlin/Weimar: Aufbau-Verlag, 1979. 266 S. (Ukrainian translation V. Vasylyuk. *Pora lelek*. Kyiv. Molod' Publ. 1981. 266 p.).
20. Seghers A. *Das Vertrauen*. Berlin / Weimar, Aufbauverlag, 1968. 455 S. (Ukrainian translation V. Vasylyuk. *Dovirya*. Kyiv, Dnipro Publ. 1977. 383 p.).

(Translation problems)

Particle *mal* in German as translation and didactic problem (in Ukrainian) [Chastka *mal* nimec'koi' movy yak problema perekladu ta navchannja rozmovnoho movlennja]

© Kuchma O. I. [Kuchma O. I.] o_kuchma@ukr.net